

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ ve SANATLARI BÖLÜMÜ
TÜRK DİN MUSİKİSİ ANABİLİM DALI

el-KİNDÎ'NİN MÛSİKÎ RİSÂLELERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Ahmet Hakkı TURABİ

١٣٦٦

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nuri ÖZCAN

İstanbul - 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

el-KİNDÎ

A-HAYATI.....	25
B-ŞAHSİYETİ.....	29
C-MUSİKÎ RİSÂLELERİ.....	33
D-KİNDÎ'NİN MUSİKÎ RİSÂLELERİNİN TANITIMI.....	38

II. BÖLÜM

KİNDÎ ve MÛSİKÎ

A-KİNDÎ ve MÛSİKÎ.....	64
B-RİSÂLELERDE GEÇEN MUSİKÎ MESELELERİ.....	69
1-Ud.....	69
2-Notasyon (Tedvînu'l-Musika).....	75
3-Ritim (Usûl).....	78
4-Cinsler ve Makamlar.....	82
5-Melodik Yapı Türleri (Tonal Yapılar).....	85
6-Kindî'de Mûsikî Dizisi.....	88
7-Mûsikî - Tıb İlişkisi.....	92
8-Mûsikî ve Gök Cisimleri.....	95
SONUÇ.....	99
BİBLİYOGRAFYA.....	103
EKLER.....	111
BİRİNCİ RİSÂLE.....	113
İKİNCİ RİSÂLE.....	132
ÜÇÜNCÜ RİSÂLE.....	157
DÖRDÜNCÜ RİSÂLE.....	174

KISALTMALAR

AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: bin, İbn
bkz.	: bakınız
c.	: Cilt
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
EI	: Encyclopedia of Islam
h.	: hicrî
İA	: İslâm Ansiklopedisi
JRAS	: Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland
m.	: milâdî
MÜ	: Marmara Üniversitesi
nşr.	: neşreden
ö.	: ölümü
s.	: sayfa
sa.	: sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TGUOS	: Transactions of the Glasgow University Oriental Society
thk.	: tahkik
trc.	: tercüme eden
v.	: varak
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: ve sâire
yy.	: yüzyıl

ÖNSÖZ

Tarihin ne kadar gerilerine gidilirse gidilsin mûsikînin mevcûd olduğu ve doğumundan ölümüne kadar insan hayatının çeşitli safhalarında yer aldığı görülmektedir. Gerçekten de ses ve melodi Allah'ın insanlara bahşettiğı lütûflardandır. En ilkel topluluklarda dahi mûsikînin izlerine rastlanmaktadır. Bu topluluklarda mûsikî, yüksek bir kültür evriminden uzak kalmış olmaları sebebiyle, sanat mûsikîsi geleneğini edinememiş toplum öbeklerinin mûsikîsi şeklindedir. Kültür ve medeniyet tekâmül ettikçe, insanlar medenîleşmiş ve yerleşik hayata paralel olarak sanat mûsikîleri de gelişmiştir. Sanat mûsikîsinin gelişmesi de beraberinde bu mûsikîlerin sistemleri yani nazariyelerinin doğmasını getirmiştir.

Mûsikînin sadece sanat olmadığı kezâ ilim olduğu tartışılmaz bir gerçektir. İyi bir mûsikîşinasın bu sanatın kanunlarını iyi bilmesi gerekir. Mûsikî nazariyâtı bir dilin gramer kaideleri gibidir. Nasıl ki o dile hâkim olabilmek için gramerini iyi bilmek gerekirse, iyi bir mûsikîşinas olabilmek için de o mûsikînin nazariyâtını bilmek gerekir.

İslam kültür ve medeniyeti ile birlikte mûsikî nazariyâtına dair bir çok eser yazılmış; bu eserlerde mûsikînin yazımı (nota), mûsikî dizileri, makamlar vb. mûsikî konuları üzerinde durulmuştur. “İlk İslâm Filozofu” olan Kindî'nin mûsikîye dair yazdığı eserlerin önemi, bize ulaşan ilk eserler olmasından kaynaklanmaktadır. Biz mûsikî tarihinin karanlık köşelerinde kalan bu dönemi Kindî'nin şahsında çalışıp aydınlatmak istedik.

Şu anda mevcut olan dört risâlesini tercüme ederek bellibaşlı mûsikî konularını incelemeye çalıştık. Bu dört risâlenin el yazması nüshalarının yurt dışında olması, elde edilmelerindeki zorluklar, ayrıca Zekerîya Yûsuf'un 1962 de Bağdat'ta yayınlanan eserinde bu risâleleri neşretmesi gibi sebeplerden dolayı çalışmamızda bu neşri esas aldık.

Mûsikî nazariyatının teşekkül ettiği ilk dönemin müellifi olması sebebiyle Kindî'nin kullandığı çoğu terimleri mevcut Arapça lügatlarda bulmakta güçlük çektik. Ayrıca daha önce belirttiğimiz üzere, mûsikî tarihi açısından bu dönemlere âit Türkçe kaynak yetersizliği, kaynaklarımızın çoğunun yabancı olmasını gerektirdi.

Çalışmamız Giriş ile birlikte iki bölüm ve ekler kısmından oluşmaktadır.

Girişte, Cahiliye Dönemi'nden Kindî (ö.874)'ye kadar mûsikî faaliyetleri üzerinde durmaya çalıştık. Gerek mûsikîye dair yazılan eserler gerekse mûsikîşinaslar hakkında bilgiler verdik.

"el-Kindî" başlığı ile ele aldığımız Birinci Bölümde Kindî'nin hayatı, şahsiyeti, mûsikîye dair eserleri üzerinde durduk ve bu eserleri tanıtmaya çalıştık.

İkinci Bölümde "Kindî ve Mûsikî" başlığı altında Kindî'nin mûsikî düşüncesini ifade etmeye çalıştık. Üzerinde durduğu belli başlı konuları işlemeye çalıştık.

Ekler kısmında ise Kindî'nin şu anda mevcut olan dört mûsikî risâlesini Türkçeye tercüme etmeye çalıştık. Tercümelerle birlikte karşı sayfalarına Arapça metinleri de vermeyi uygun bulduk.

Bu süre zarfında tecrübe ve rehberliği ile desteğini gördüğüm hocam Y. Doç. Dr. Nuri Özcan'a, bu konuyu seçmemde rehberlik eden hocam Prof. Dr. Mustafa Tahralı'ya, kıymetli fikirlerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Mustafa Fayda'ya, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, T.D.V. İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi, Ürdün Üniversitesi Kütüphanesine, maddi manevi her konuda yardım ve desteklerini gördüğüm başta Arş. Gör. Ali Ulvi Mehmedoğlu olmak üzere bütün dönem ve mesai arkadaşlarıma, teşvik ve yardımlarıyla beni yalnız bırakmayan eşim Kadriye Nihal'e teşekkürü vazife addetmekteyim.

Çalışmak ve gayret bizden muvaffakiyet Allah'tandır.

Ahmet Hakkı TURABİ

Bağlarbaşı - 1996